

بررسی مدیریت رابطه بین پرخاشگری و افت تحصیلی دانش آموزان در مدارس یاسوج

ماندانا بازیار

چکیده

پژوهش حاضر که به پژوهش حاضر با هدف بررسی مدیریت رابطه بین پرخاشگری و افت تحصیلی دانش آموزان انجام شده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر نحوه جمع آوری اطلاعات توصیفی - همبستگی می باشد. جامعه آماری پژوهش دانش آموزان مدارس یاسوج می باشد که تعداد آنها ۱۲۰۰ نفر می باشد که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان تعداد ۱۸۷ نفر به عنوان نمونه انتخاب شده است. به منظور تحلیل تصیفی و استنباطی داده‌های جمع‌آوری شده از نرم‌افزار **Smart PLS 2** و روش حداقل مربعات جزئی استفاده شده است. خروجی‌های توصیفی تحقیق جهت درک بهتر و تحلیل صحیح تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است. برای اینکه پرسشنامه مورد استفاده از روایی مطلوبی برخوردار باشد از روایی محتوا بهره گرفتیم. در این پژوهش برای بررسی پایایی ابزار از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. در بخش استنباطی نیز به بررسی انواع روایی و پایایی پرسشنامه و فرضیات پرداخته شد. نتایج حاصل از بررسی فرضیات تحقیق در شکل‌ها و جداولی به طور مختصر ارائه گردید. نتایج فرضیات نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵٪ که تمامی فرضیات تحقیق مورد تایید می‌باشند.

واژگان کلیدی: پرخاشگری، استرس، اضطراب، افت تحصیلی

مقدمه

پرخاشگری سبب می شود که کودک دچار افت تحصیلی شود و این امر شرایط زندگی او را تحت تأثیر قرار می دهد. بنابراین نقش خانواده در این مورد مهم می باشد. خانواده باید نوع پرخاشگری کودک را مشاهده کرده و سپس نتایج آن را در اختیار مشاورین مدرسه قرار دهد. با توجه به این که خانواده اولین گروه اجتماعی است که انسان پس از تولد وارد آن می شود، عضوی از اعضای آن گروه می گردد و معمولاً تا پایان عمر ارتباط خود را با آن حفظ می کند و به همین دلیل است که این واحد اجتماعی کوچک نقش تعیین کننده ای در شکل گیری شخصیت انسان دارد. سال های قبل از دبستان، دوره ای بحرانی چه برای کاهش پرخاشگری و چه برای شکل گیری آن می باشد. متأسفانه بیشتر برنامه های درمانی برای پرخاشگری در سنین مدرسه و دوران بلوغ ارائه می شوند. که این پرخاشگری در کودکان دبستانی اکثراً به صورت افت تحصیلی ظاهر می شود. گاهی اوقات افت تحصیلی باعث می شود که خود کودک دچار پرخاشگری درونی شود، چنان چه جهت پرخاشگری به طرف درون باشد، کودک خشم خود را به درون خود می افکند و دچار خشم فروخورده می شود و پیامد چنین عملی می تواند افسردگی، فرار از مدرسه و غیر باشد. خانواده یکی از محوری ترین محیط های تربیتی است که در حفظ سلامت روانی، اجتماعی و جسمانی فرد نقش بسزایی دارد. شرایط روانی خانواده مانند روابط عاطفی والدین نسبت به فرزندان، فرزندان نسبت به یکدیگر و والدین نسبت به هم در ایجاد سازگاری و سلامت روانی، رشد مهارت های اجتماعی و پیشرفت و موفقیت تحصیلی و شغلی فرزندان نقش تسهیل کننده یا بازدارنده دارد. در این سامانه تربیتی، والدین نقش اساسی و سرنوشت سازی در زندگی فرزندان دارند و فقدان و غیبت هر یک از آنها اثری مخرب بر فرزندان و خانواده میگذارد. در این زمانی گاهی بر نقش مادر تاکید بسیار شده است؛ در حالی که اخیراً اهمیت نقش پدر نیز شناخته شده است (کرامتی و همکاران، ۱۳۸۴)

بیان مساله

همچنین رفتار پرخاشگرانه با بیماری های جسمانی مانند بیماری قلب و عروق و سردرد تنشی نیز در ارتباط است (بارانه و فالیسارد، ۲۰۱۸). علاوه بر این، پژوهش های دیگر نشان می دهد که افراد پرخاشگر نسبت به سایرین از نظر شیوه تفکر متفاوت هستند، آنها راهبردهای مثبت کمتری نسبت به افراد دیگر ارائه میدهند، بیشتر اطمینان دارند که راهبرد پرخاشگرانه سازگارانه تر است و این طور قضاوت می کنند که راهبردهای پرخاشگرانه کمتر باعث آسیب می شود. انجمن روانپزشکی آمریکا (۲۰۱۳) پرخاشگری را رفتار قابل مشاهده که به قصد آسیب رساندن به دیگران باشد، تعریف می کند. رفتارهای ضد اجتماعی و پرخاشگری در زمره شایع ترین علل ارجاع کودکان و نوجوانان به کلینیک های بهداشت روانی هستند. عدم مهار رفتار پرخاشگرانه عالوه بر اینکه می تواند موجب ایجاد مشکلات بین فردی و جرم شود، درون ریزی را نیز به همراه دارد و موجب بروز انواع مشکلات جسمی و روانی، مانند زخم معده، سردرد و افسردگی می شود. والدین سالم و بالغ معمولاً با حساسیت و مهربانی بیشتری به نیازها و اشارات کودکان توجه می کنند و این نوع فرزندپروری امنیت عاطفی، استقلال، توانش اجتماعی و موفقیت هوشی را تشویق می کند. بعضی از والدین معتقدند که کودکان حرف می زنند و از آنان سوالات بسیاری می کنند، در نتیجه آنان را در تفکر و استدلال بر می انگیزند. برعکس، والدینی که فکر می کنند که فرزندان شان یادگیرندگانی منفعل اند مستقیماً آنان را هدایت می کنند و فرمان می دهند. والدین، در صورتی که احساس می کنند که بدرفتاری کودک عمدی بوده و کودک آنقدر بزرگ شده که بتواند رفتارش را کنترل کند او را تنبیه می کنند. در تبیین این یافته می توان گفت که؛ سبک

فرزند پروری والدین می‌تواند هم دارای نقش حمایتی باشد و هم دارای نقش غیر حمایتی که پیامد بکارگیری آن بر تحول و رشد کودک در زمینه هوش هیجانی و بروز پرخاشگری موثر باشد. (خسروی و صادقی، ۱۳۹۹)

افت تحصیلی

در برخی شرایط مشکلات و درگیری‌های ذهنی و روحی سبب افت تحصیلی نوجوان می‌شود. در سنین بلوغ امکان دارد نوجوان دچار درگیری‌های عاطفی شده باشد. این درگیری‌ها تمرکز را از او می‌گیرند و همین امر سبب آسیب به تحصیل دانش آموز می‌شود. [رابطه عاطفی نوجوان](#) و درگیری‌های مربوط به آن می‌توانند به واسطه آشنایی با جنس مخالف بوده یا به دلیل گذر از دوره کودکی و داشتن احساساتی متفاوت نسبت به خانواده باشد. احساس درک نشدن توسط والدین بخشی از این درگیری‌های عاطفی خواهد بود. مسئله بلوغ، مشکل دیگری است که نوجوان را درگیر کرده و می‌تواند افت تحصیلی نوجوان را با خود به همراه داشته باشد. اگر والدین پیش از شروع سن بلوغ فرزندشان، آموزش‌های لازم را شروع کنند، این امکان وجود دارد که تا حد زیادی بتوانند از پسرقت تحصیلی جلوگیری کنند؛ البته اگر بعد از شروع سن بلوغ و مشاهده ضعف در تحصیل متوجه بحران شوید، باز هم راه برای کمک به نوجوان برای جبران این وضعیت وجود دارد. مشکلاتی مانند نداشتن انگیزه، تنش در فضای خانه و درگیری اعضای خانواده با یکدیگر، افسردگی نوجوان، سرگرم بودن بیش از حد در دنیای فناوری و فضای مجازی، استرس و اضطراب شدید، مقایسه شدن نوجوان با دیگر هم سن‌ها، نداشتن خواب کافی یا تغذیه مناسب، مشکلات تمرکز و موارد این‌چنینی می‌توانند باعث افت تحصیلی نوجوان شوند.

پرخاشگری و افت تحصیلی

نوجوانی دوره گذار در حوزه‌های رشدی و اجتماعی است که ممکن است با مشکلات رفتاری نیز همراه باشد. رفتار پرخاشگرانه ممکن است یک نگرانی برای سلامت روان نوجوانان باشد و به عنوان یک ویژگی رفتاری و عاطفی که ممکن است برای دیگران ناراحت‌کننده باشد، تعریف می‌شود (سیدو، کاتور، سانگا و بانسال، ۲۰۱۹) علاوه بر پیامدهای متعدد پرخاشگری برای جامعه به عنوان یک کل، پرخاشگری اثرات ویژه‌ای در نوجوانان دارد. پرخاشگری علاوه بر تأثیر بر نوجوان پرخاشگر بر رفتار نوجوان در معرض پرخاشگری نیز اثرگذار است. یک واکنش معمولی به مواجهه با پرخاشگری (به ویژه مواجهه مکرر) شامل ایجاد دیدگاهی از جهان به عنوان مکانی ناامن و تلقی از دیگران به عنوان خصمانه یا تهدیدکننده است رفتار پرخاشگرانه در مدارس به عنوان یک مشکل در نظر گرفته می‌شود و برنامه‌هایی برای والدین و مربیان در تلاش برای کاهش و جلوگیری از پرخاشگری در نوجوانان ایجاد شده است (ویرا، هندگارد، رونینگ، دوارت، ماری و بوردین، ۲۰۲۰)

پرخاشگری به طور کلی به عنوان رفتارهای جسمی و کلامی تعریف می‌شود که هدف آن صدمه زدن به دیگران، گرایش‌های تهدیدآمیز خود محافظتی و حتی افکار و عواطف ناشی از چنین اهدافی است (بوشمان و اندرسون، ۲۰۲۰) در دهه‌های گذشته، رفتارهای پرخاشگرانه در مدرسه به دلیل پیامدهای منفی این رفتارها بر روند یاددهی - یادگیری، بهداشت روانی متجاوزان و قربانیان و همچنین در رفاه شخصی، خانوادگی و اجتماعی آنان، کیفیت تعاملات اجتماعی در محیط‌های آموزشی به یک نگرانی مهم برای معلمان، والدین و به طور کلی جامعه تبدیل شده است. فردی و اجتماعی پرخاشگری برای متجاوز و قربانیان آن آشکار است. نوجوانی که به هر علتی در محیط آموزشی تحت پرخاشگری کلامی یا بدنی قرار می‌گیرد، علاوه بر احساس ناامنی و بی‌زاری از مدرسه (که نتیجه آن به صورت افت تحصیلی یا ترک تحصیلی مشاهده می‌شود) با اثرات ناگوار این رفتار در طول زندگی نیز مواجه می‌شود؛ به نحوی که او نیز ممکن است بعدها به هنگام تشکیل خانواده یا در مسئولیت‌هایی که بر عهده خواهد

گرفت رابطه‌ای ناسالم با دیگران برقرار کرده و چه‌بسا خشونت را از نسلی به نسل دیگر انتقال دهد (مالوندا، لورکاریال مزورادو، سمپر و مستر، ۲۰۱۹)

جو مدرسه به‌عنوان دیگر عامل تأثیرگذار بر پرخاشگری نوجوانان نام برد. جو مدرسه به‌عنوان گروهی از تأثیرات ذهنی تعریف می‌شود که توسط افراد در ارتباط متقابل با ساختار رسمی و همچنین شیوه مداخله مدیران مدرسه شناسایی می‌شود. کیفیت منحصر به فرد جو مدرسه تا حد زیادی به شیوه‌های خاص برخورد دانش‌آموزان در مدرسه و کلاس بستگی دارد. علاوه بر این، پژوهش‌های پیشین نشان داده است که تعاملات مثبت با معلم از بروز رفتارهای نادرست در مدرسه جلوگیری می‌کند. درحالی‌که رابطه منفی معلم و دانش‌آموز بر تنظیم روانی - اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر منفی می‌گذارد و ممکن است به تشدید پرخاشگری در مدارس کمک کند (مانزانو-سانچز، گومز-مارمول، والرو-والزوتلا، و جیمنز-پارا، ۲۰۲۱)

از عواملی که می‌تواند با پرخاشگری نوجوانان ارتباط داشته باشد، دلبستگی به مدرسه است (اوزبیلن، ارنیل، و اوزجان، ۲۰۱۸). احساس تعلق یا دلبستگی به مدرسه، به‌عنوان یک عامل محافظ رفتار خشونت‌آمیز شناخته شده است. مطالعات نشان داده‌اند که دانش‌آموزانی که میزان بالاتری از دلبستگی مدرسه را گزارش کرده‌اند، اقدامات پرخاشگرانه کمتری داشته‌اند. باتوجه به مطالب ذکر شده، می‌توان بیان کرد که بروز رفتار پرخاشگرانه در مدارس یکی از مسائل اصلی نظام‌های آموزشی است که بر سلامت روان و عملکرد دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد. اقدامات مختلف پرخاشگرانه دانش‌آموزان از قبیل پرخاشگری نسبت به کارکنان مدرسه، خسارت به اموال، تخریب مدرسه و قلدری می‌تواند نه تنها در ایجاد سازگاری تحصیلی بلکه در سازگاری روانی و اجتماعی و همچنین در عملکرد تحصیلی آنان اثرگذار باشد. (وارلا، زیمرمن، رایان، استودارد و هاینز، ۲۰۲۱)

بررسی

متغیر	تعداد نمونه	میانگین نمونه	حد بالا	حد پایین	عدد معناداری (۲-tailed)	استنباط از جامعه
پرخاشگری	۱۸۷	۴/۲۰	۱/۱	۰/۹۴	۰/۰۰۰	بیشتر از متوسط ($\mu < 3$)
استرس	۱۸۷	۲/۹۲	۰/۲۲	۰/۰۴	۰/۰۰۵	بیشتر از متوسط ($\mu < 3$)
اضطراب	۱۸۷	۳/۰۹	۰/۵۲	۰/۲۳	۰/۰۰۰	کمتر از متوسط ($\mu < 3$)
افت تحصیلی	۱۸۷	۳/۲۰	۰/۸۱	۰/۵۸	۰/۰۰۰	بیشتر از متوسط ($\mu < 3$)

با توجه به جدول فوق، می‌توان گفت میانگین متغیر پرخاشگری، استرس و اضطراب و افت تحصیلی بیشتر از متوسط بوده و میانگین از خود بیگانگی کمتر از متوسط می‌باشد. به عبارت دیگر پرخاشگری، استرس و اضطراب و افت تحصیلی در مدرسه و استرس نامناسب است و چون مقدار معناداری کمتر از ۰,۰۵ است بنابراین معنادارند.

اعتبار همگرایی

روایی همگرا به این اصل بر می‌گردد که شاخص‌های هر سازه با یکدیگر همبستگی میانه‌ای داشته باشند. میزان روایی همگرا از طریق بیشتر از ۰,۵ بودن میانگین واریانس خروجی یا AVE بدست می‌آید (خیاطان، مبارکی، ۱۳۹۳، ص ۲۰۳). در حقیقت این شاخص نشان می‌دهد که یک متغیر پنهان تا چه حد قادر است واریانس شاخص‌های خود را به طور متوسط توضیح دهد. این ضریب برای هر کدام از ابعاد تحقیق در جدول زیر آورده شده است.

مقادیر میانگین واریانس شرح داده شده در ابعاد مدل

AVE	ابعاد تحقیق
۰,۵۴۳	پرخاشگری
۰,۵۴۵	استرس
۰,۵۳۵	اضطراب
۰,۵۷۷	افت تحصیلی

با توجه به جدول فوق، در تمام ابعاد مورد بررسی میزان این شاخص بیشتر از ۰,۵ بوده و بنابراین اعتبار همگرایی مدل قابل تایید است.

اعتبار واگرا

روایی واگرا (افتراقی) نیز از طریق مقایسه جذر AVE با همبستگی بین متغیرهای مکنون سنجیده شده و برای هر یک از سازه‌های انعکاسی، جذر AVE باید بیشتر از همبستگی آن سازه با سایر سازه‌ها در مدل باشد.

ماتریس همبستگی و بررسی روایی واگرا (افتراقی)

متغیرهای تحقیق	پرخاشگری	استرس	اضطراب	پرخاشگری	AVE (روایی واگرا)
پرخاشگری	۱,۰۰۰				۰,۷۳۷
استرس	۰,۶۵۶	۱,۰۰۰			۰,۷۳۸
اضطراب	۰,۶۳۴	۰,۷۱۴	۱,۰۰۰		۰,۷۳۱
پرخاشگری	۰,۶۸۸	۰,۷۴۳	۰,۷۱۶	۱,۰۰۰	۰,۷۶۰

همانگونه که در جداول اعتبار واگرای فوق مشاهده می شود وضعیت جذر AVE در تمامی موارد بیشتر از مقادیر همبستگی آن سازه با سایر سازه ها می باشد و از این رو روایی واگرا در مدل مورد تایید است.

ارزیابی مدل ساختاری

ضریب تعیین R^2

در این مرحله به بررسی برازش مدل ساختاری خواهیم پرداخت. بدین منظور از شاخصی به نام R^2 استفاده می‌شود. R^2 معیاری است که برای متصل کردن بخش ساختاری مدل سازی معادلات ساختاری به کار می‌رود و نشان از تاثیری دارد که یک متغیر مستقل بر یک متغیر وابسته دارد. این مقدار برای سازه‌های وابسته محاسبه می‌شود و در مورد سازه‌های مستقل مقدار این معیار صفر است. به مقدار ۰،۱۹، ۰،۳۳ و ۰،۶۷ به عنوان ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 معرفی شده است. جدول زیر مقادیر R^2 متغیرهای پنهان مدل ساختاری پژوهش را نشان می‌دهد.

مقادیر ضریب تعیین برای هر یک از متغیرهای پنهان وابسته

ابعاد تحقیق	R^2
پرخاشگری	۰،۵۳۲
استرس	---
اضطراب	۰،۵۰۹
افت تحصیلی	۰،۵۵۱

با توجه به ضرایب تعیین ارائه شده در جدول و نمودار فوق، ملاحظه می‌گردد که مقادیر ضریب تعیین متغیرهای تحقیق در تمامی موارد بیش از ۰،۳۳ می‌باشد که نشانگر قوی بودن ضریب تعیین مدل است.

نتیجه

یافته های آزمون فرضیات تحقیق در سطح اطمینان ۹۵ درصد

فرضیات	T	β	نتیجه	
فرضیه ۱	بین پرخاشگری و افت تحصیلی رابطه وجود دارد.	۲۹,۳۰۷	۰,۷۱۴	تایید فرضیه
فرضیه ۲	بین استرس و افت تحصیلی رابطه وجود دارد.	۳,۸۳۴	۰,۲۴۳	تایید فرضیه
فرضیه ۳	بین اضطراب و افت تحصیلی رابطه وجود دارد.	۳۲,۹۱۶	۰,۷۴۳	تایید فرضیه
فرضیه ۴	بین اضطراب و پرخاشگری رابطه وجود دارد.	۳,۲۰۴	۰,۱۹۹	تایید فرضیه
فرضیه ۵	بین استرس و پرخاشگری رابطه وجود دارد.	۶,۸۰۴	۰,۳۶۵	تایید فرضیه

با توجه به تحقیق انجام شده به این نتیجه رسیدیم که همه ی فرضیات مورد تایید قرار گرفتند و پرخاشگری و استرس و اضطراب همگی منجر به افت تحصیلی دانش آموزان می شود. بنا براین معلمان و اولیا باید توجه زیادی در رابطه با این متغییرات داشته باشند. تقویت جنبه های روانی یکی از مهمترین بعد تربیتی و آموزشی می باشد. مدیریت ابعاد روانشناسی دانش آموزان یکی از حساسترین بعد در رابطه با فرایند یادگیری می باشد که باید مورد توجه سیستم آموزشی قرار بگیرد.

منابع

خسروی، مریم، صادقی، جمال. (۱۳۹۹). رابطه سبک فرزندپروری والدین با هوش هیجانی و پرخاشگری دختران نوجوان. فصلنامه علمی پژوهش خانواده درمانی کاربری. دوره ۱ شماره ۳ ص ۱۵۳-۱۳۸.

کرامتی، هادی و همکاران. (۱۳۸۴). بررسی و مقایسه کارکرد خانواده و سیمای روانشناختی فرزندان شاهد، فصل نامه نوآوریهای آموزشی، شماره ۱۱، سال چهارم.

- Bushman, B. J., & Anderson, C. A. (2020). General aggression model. *The International - Encyclopedia of Media Psychology*, 1-9.
<https://doi.org/1002/9781119011071.iemp0154>
- Malonda, E., Llorca, A., Mesurado, B., Samper, P., & Mestre, M. V. (2019). Parents or - peers? Predictors of prosocial behavior and aggression: A longitudinal study. *Frontiers in psychology*, 10, 2379.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02379>
- Manzano-Sánchez, D., & Valero-Valenzuela, A. (2019). Implementation of a model-based - programme to promote personal and social responsibility and its effects on motivation, prosocial behaviours, violence and classroom climate in primary and secondary education. *International journal of environmental research and public health*, 16(21), ۴۲۵۹.
<https://doi.org/10.3390/ijerph16214259>
- Özbilen, F. M., Eranil, A. K., & Özcan, M. (2018). Investigation of relationship between - high school students' level of school attachment and aggression. *Int Online J Educ Sci*, 10(2), ۹۷-۱۱۵.
<https://doi.org/15345/ijoes.2018.02.007>
- Sidhu, T. K., Kaur, P., Sangha, N. K., & Bansal, A. S. (2019). Aggression among - adolescents-A cross-sectional study. *Adesh University Journal of Medical Sciences & Research*, 1(1), 21-26.
https://doi.org/10.25259/AUJMSR_3_2019
- Vieira, M. A., Handegård, B. H., Rønning, J. A., Duarte, C. S., Mari, J. J., & Bordin, I. A. - (۲۰۲۲). Do adolescents exposed to peer aggression at school consider themselves to be victims of bullying? The influence of sex and age. *Trends in psychiatry and psychotherapy*, 44.
<https://doi.org/10.47626/2237-6089-2021-0219>
- Varela, J. J., Sánchez, P. A., Tezanos-Pinto, D., Chuecas, J., & Benavente, M. (2021). School - climate, bullying and mental health among Chilean adolescents. *Child Indicators Research*, 14(6), 2249-2264.
<https://doi.org/1007/s12187-021-09834-z>